

Dorota Chudy-Hyski

WYBRANE ASPEKTY TURYSTYCZNEGO KIERUNKU ROZWOJU GÓRSKICH OBSZARÓW WIEJSKICH

CHOSEN ASPECTS OF TOURISM DEVELOPMENT IN MOUNTAIN RURAL AREAS

Streszczenie

Przedmiotem badań jest analiza wybranych uwarunkowań rozwoju turystyki na górskich obszarach wiejskich. Obszarem badań objęto w opracowaniu górskie gminy wiejskie województwa śląskiego. Ogółem pod kątem ruchu turystycznego przeanalizowano osiem gmin (Istebna, Jeleśnia, Koszarawa, Milówka, Rajcza, Ślemień, Ujsoły oraz Węgierska Górka), z czego do dalszej analizy wyznaczono jedynie sześć, z uwagi na fakt, iż w przypadku dwóch z nich (Koszarawa i Ślemień) statystyki nie wykazały osób korzystających z noclegów.

Celem przeprowadzonej analizy jest wyznaczenie priorytetów rozbudowy elementów infrastruktury techniczno-ekonomicznej specjalnego przeznaczenia z zakresu turystyki. Analiza kierunków zmian dotyczy infrastruktury techniczno-ekonomicznej specjalnego przeznaczenia z zakresu turystyki, a w tym: bazy noclegowej, bazy gastronomicznej, bazy uzdrowskiej oraz infrastruktury turystycznej.

Na podstawie przeprowadzonej analizy można wskazać, że czynnikiem utrudniającym przyjęcie turystycznego kierunku rozwoju we wszystkich gminach, z wyjątkiem gminy Rajcza, jest stan bazy uzdrowskiej.

Gminą najbardziej zapóźnioną w omawianym zakresie jest gmina Milówka. W niej, w celu pobudzenia ruchu turystycznego, wskazane są w pierwszej kolejności działania zmierzające do rozbudowy bazy noclegowej oraz urządzeń infrastruktury turystycznej.

W gminie Ujsoły wyraźnie na tle pozostałych gmin jest rozwinięta baza noclegowa. Gmina powinna więc w pierwszej kolejności podjąć działania zmierzające do budowy infrastruktury turystycznej oraz bazy gastronomicznej.

W gminie Węgierska Górka (podobnie w Jeleśni) są w pewnym stopniu rozbudowane urządzenia infrastruktury turystycznej, niemniej jednak hamulcem turystycznego kierunku rozwoju gminy jest stan bazy noclegowej oraz gastronomicznej.

Słowa kluczowe: górskie obszary wiejskie, rozwój lokalny, infrastruktura techniczna

Summary

The studies focus on analysis of chosen conditions of tourism development in mountain rural areas. The article presents studies which covered mountain rural communes of the śląskie province. A total of eight communes were analyzed in view of tourist traffic (Istebna, Jeleśnia, Koszarawa, Milówka, Rajcza, Ślemień, Ujsoly and Węgierska Górka), of which only six were selected for further analysis because statistics did not reveal any persons using sleeping facilities in two of them (Koszarawa and Ślemień).

The analysis was conducted to determine priorities for extension of technical and economic infrastructure for special purposes in the field of tourism. Analysis of the directions of changes concerns technical and economic infrastructure for special purposes in the field of tourism, including sleeping facilities, catering businesses, health resort infrastructure and tourist infrastructure.

On the basis of the analysis it may be stated that a factor inhibiting tourism development in all communes, except Rajcza is the state of health resort facilities.

The most backward district in this respect is Milówka. Here, in order to activate tourist traffic extension of sleeping facilities and objects of tourist infrastructure is recommended in the first place.

In comparison with the other communes, accommodation facilities are best developed in the Ujsoly district, therefore this district should in the first place undertake to build tourist infrastructure and develop catering services.

In Węgierska Górka district (like in Jeleśnia) objects of tourist infrastructure developed to certain extent, but the situation of sleeping facilities and catering services is somehow inhibiting tourism development in this district.

Key words: mountain rural areas, local development, technical infrastructure

WSTĘP

Temat podjęto z uwagi na wzrastający udział konsumpcji turystycznej w konsumpcji ogólnej gospodarstw domowych. Analizy wydatków gospodarstw domowych wskazują na wzrastający procentowy udział wydatków na cele turystyczne i rekreacyjne w wydatkach ogółem. Pomimo, iż wydatki na cele turystyczne realizuje turysta zazwyczaj z funduszu konsumpcji swobodnej, a więc po zaspokojeniu potrzeb egzystencjalnych człowieka, to jednak według GUS kształtują się one na poziomie prawie 7% wydatków ogółem [Rocznik... 2005]. Wobec wykazywanego zainteresowania konsumentów-turystów zakupem rozmaitych produktów turystycznych istnieje potrzeba stworzenia dogodnych ku temu warunków.

Celem opracowania jest wyznaczenie priorytetów rozbudowy elementów infrastruktury techniczno-ekonomicznej specjalnego przeznaczenia z zakresu turystyki. Przedmiotem opracowania uczyniono górskie gminy wiejskie położone w granicach administracyjnych województwa śląskiego. Narzędziem badawczym, zastosowanym w opracowaniu, jest metoda analizy uwarunkowań

turystycznego kierunku rozwoju obszaru, zbudowana na podstawie wskaźnika SMUTRO¹.

METODYKA OPRACOWANIA

Obszarem badawczym opracowania są górskie gminy wiejskie województwa śląskiego. Ogółem pod kątem ruchu turystycznego przeanalizowano osiem gmin (Istebna, Jeleśnia, Koszarawa, Milówka, Rajcza, Ślemień, Ujsoły oraz Węgierska Górka), z czego do dalszej analizy wyznaczono jedynie sześć, z uwagi na fakt, iż w przypadku dwóch z nich (Koszarawa i Ślemień) statystyki nie wykazały osób korzystających z noclegów.

Z uwagi na występowanie ruchu turystycznego na terenie analizowanych gmin, przyjęto założenie, że są one zainteresowane rozwijaniem turystyki na swoim obszarze. W związku z czym problemem badawczym podjętym w opracowaniu jest wskazanie kierunku zmian pożądaných z punktu widzenia turystycznego rozwoju gminy. Analiza kierunków zmian dotyczy infrastruktury techniczno-ekonomicznej specjalnego przeznaczenia z zakresu turystyki, a w tym: bazy noclegowej, bazy gastronomicznej, bazy uzdrowskiej oraz infrastruktury turystycznej.

Dane, będące przedmiotem analizy, pochodzą z różnych źródeł, w tym w szczególności są to dane Głównego Urzędu Statystycznego (za rok 2003) oraz dane spisu powszechnego (za rok 2002). Nadto wykorzystano informacje uzyskane drogą ankietową od gmin stanowiących przedmiot analizy.

Zastosowana metoda badawcza opiera się na syntetycznym mierniku uwarunkowań turystycznego rozwoju obszaru. Jest to elastyczna miara dająca szerokie możliwości jej zastosowania. Przyjęta metoda analizy zakłada kilkietapową obróbkę danych statystycznych:

Etap 1. Poddanie zgromadzonych danych standaryzacji, przy uwzględnieniu charakteru stymulującego, bądź destymulującego zmiennych. Standaryzacja polega na podzieleniu wartości cechy przez wartość maksymalną tej cechy wyznaczoną dla ogółu badanych gmin. W przypadku destymulant wynik tej operacji należy poprzedzić znakiem minus. W ten sposób otrzymuje się wartości znormalizowane cech z zakresu od 0 do 1 dla stymulant oraz od -1 do 0 dla destymulant.

Etap 2. Wartość syntetycznego miernika uwarunkowań turystycznego kierunku rozwoju oblicza się jako sumę iloczynów cech znormalizowanych oraz odpowiednich wag. Konstrukcja miernika daje możliwość cząstkowego wyliczenia jego wartości dla poszczególnych obszarów uwarunkowań lub mniejszych grup cech.

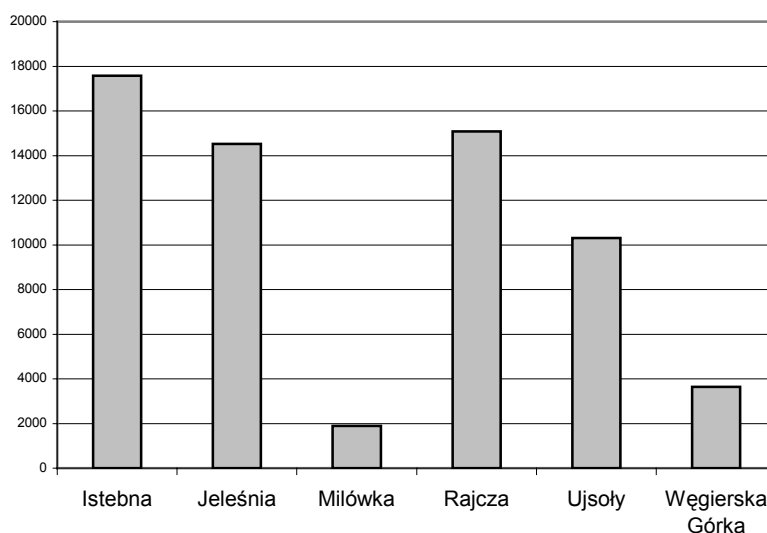
---

¹SMUTRO – syntetyczny miernik uwarunkowań turystycznego rozwoju obszaru; patrz szerzej: D. Chudy-Hyski: Uwarunkowania turystycznego kierunku rozwoju górskich obszarów wiejskich, „Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich” 2006, nr 2, tom 2, Polska Akademia Nauk Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, s. 129–140.

Etap 3. Dla określenia, jakie cechy danego obszaru uwarunkowań należy zmienić w danej gminie, w celu zwiększenia jej predyspozycji w kierunku turystycznego kierunku rozwoju, można obliczyć odchylenia wartości znormalizowanych cech od wartości średnich. Ujemne odchylenia wskazują, które cechy dla danej gminy zmniejszają jej predyspozycje w kierunku turystycznego rozwoju w porównaniu z innymi w badanej grupie.

RUCH TURYSTYCZNY NA OBSZARZE ANALIZOWANYCH GMIN

Na obszarze analizowanych gmin obserwowany jest ruch turystyczny o różnym natężeniu w poszczególnych gminach (rysunek 1). W roku 2003 najczęściej turystów skorzystało z noclegów w Istebnej (ok. 17,5 tys. osób), Rajczy (ok. 15 tys. osób) oraz Jeleśni (ok. 14,5 tys. osób). Najmniej – w Milówce (niecałe 2 tys. osób) oraz Węgierskiej Górcie (nieco ponad 3,5 tys. osób).

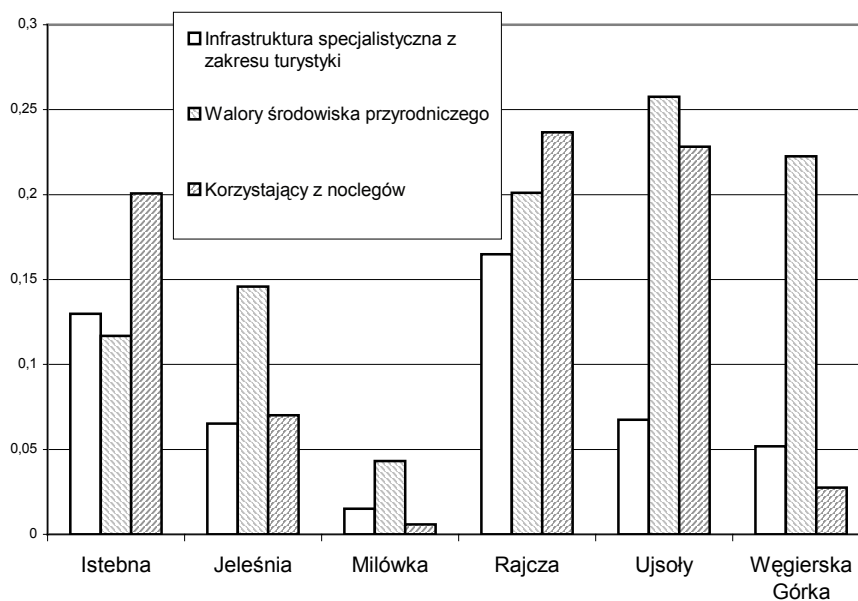
Rysunek 1. Liczba osób korzystających z noclegów w analizowanych gminach

Źródło: opracowanie własne.

Za pomocą zarysowanej powyżej metody można wstępnie porównać jak kształtuje się wielkość ruchu turystycznego w badanych gminach w zestawieniu ze stanem wyposażenia danego obszaru w urządzenia infrastruktury techniczno-ekonomicznej specjalnego przeznaczenia z zakresu turystyki. Dane przedstawione na rysunku 2 prezentują wartość wskaźnika SMUTRO obliczonego sumarycznie dla liczby osób korzystających z noclegów z uwzględnieniem rodzaju

turystycznego obiektu zakwaterowania zbiorowego. Poszczególnym rodzajom turystycznych obiektów noclegowych przypisano wagi. W ten sposób przyjęto, że fakt wykorzystywania miejsca noclegowego w kategoryzowanej bazie noclegowej (np. w hotelu) jest mniej istotny dla miejscowości turystycznej niż wykorzystanie miejsca np. w kwaterze agroturystycznej. Założenie takie podyktowane zostało kryteriami wyznaczanymi przez koncepcję zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach wiejskich [Majewski, Lane, 2003].

Na rysunku tym zestawiono również uwarunkowania rozwoju turystyki na danym obszarze wyznaczone przez stan urządzeń infrastrukturalnych z zakresu turystyki oraz stan środowiska przyrodniczego. Zasadniczo można wskazać, że za rozwojem ruchu turystycznego idzie również rozwój wyposażenia infrastrukturalnego. Wyjątek wśród analizowanych gmin stanowi gmina Ujszoły, w której odnotowano niewielki zasób infrastruktury. Wy tłumaczenia tego faktu można szukać wśród różnych uwarunkowań. Przykładowo można wskazać, na tle pozostałych gmin, korzystny stan środowiska przyrodniczego. Należy jednak nadmienić, że nie jest to czynnik wystarczający, gdyż chociażby w odniesieniu do Węgierskiej Góry nie okazał się on wystarczający do zintensyfikowania ruchu turystycznego na obszarze gminy.

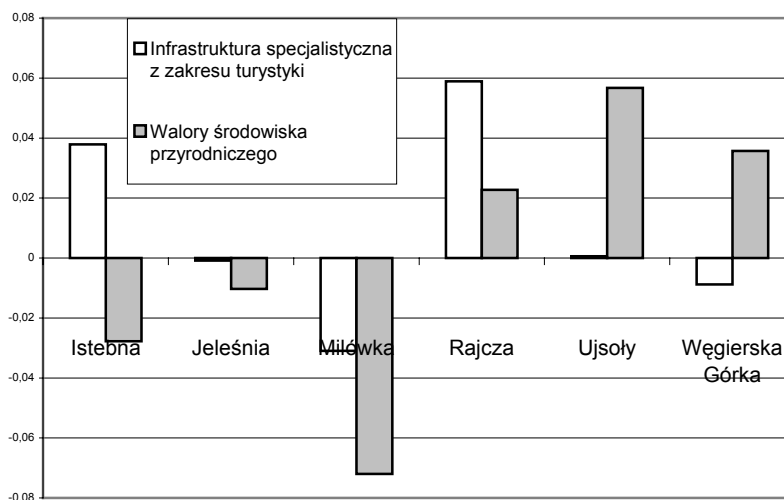
Rysunek 2. Wskaźnik SMUTRO dla wybranych cech w analizowanych gminach

Źródło: opracowanie własne.

Zastosowanie w analizie wskaźnika SMUTRO daje możliwość łatwego porównania różnych wielkości w poszczególnych gminach. Nie jest w tym wypadku o tyle istotna bezwzględna wartość tego wskaźnika ile możliwość jego zestawienia z wynikami uzyskanymi przez inne gminy.

Ujmując te same co na rysunku 2 uwarunkowania w postaci odchyleń od wartości średniej obliczonej dla analizowanych gmin ogółem, można wskazać, które z nich przyczynia się do intensyfikacji ruchu turystycznego, a które powoduje zapóźnienie gminy w tej dziedzinie (rys. 3). Można więc wskazać, że w gminie Milówka oraz w mniejszym stopniu w gminie Węgierska Górka uwarunkowania stanowiące przez wyposażenie obszaru w urządzenia infrastruktury techniczno-ekonomicznej specjalnego przeznaczenia z zakresu turystyki nie sprzyjają rozwojowi ruchu turystycznego w porównaniu z innymi gminami w badanej grupie. Natomiast w przypadku gmin: Rajcza oraz Istebna są one czynnikiem sprzyjającym.

Można zwrócić uwagę na gminę Ujszoły, w której uwarunkowania środowiska przyrodniczego stanowią wyraźny, na tle pozostałych gmin, czynnik przyczyniający się do wzrostu ruchu turystycznego.

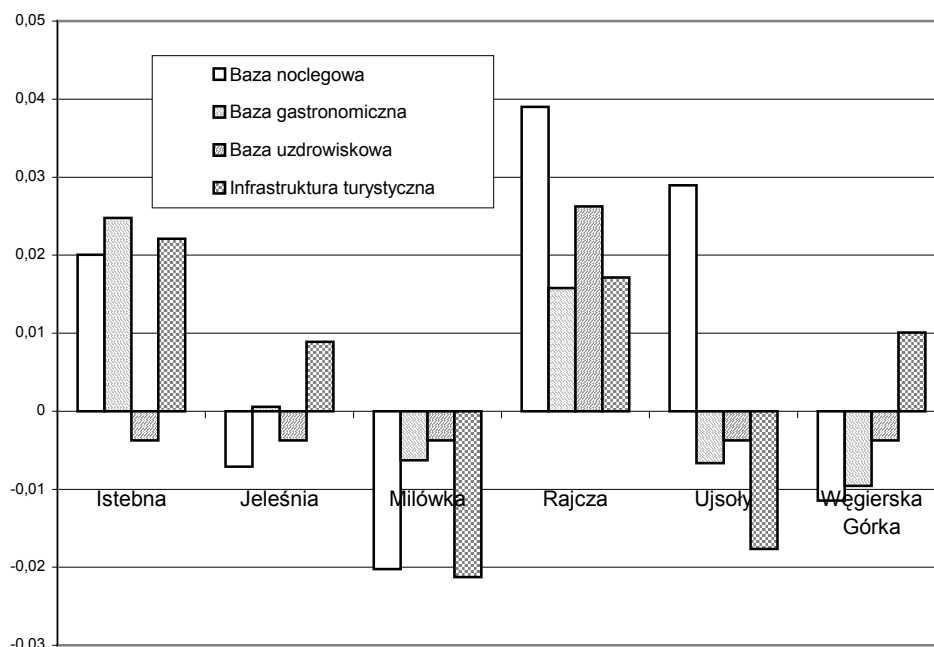

Rysunek 3. Wybrane uwarunkowania turystycznego kierunku rozwoju analizowanych gmin

Źródło: opracowanie własne.

**POŻĄDANE KIERUNKI ZMIAN W OBSZARZE INFRASTRUKTURY
SPECJALISTYCZNEJ Z ZAKRESU TURYSTYKI**

Bardziej szczegółowa analiza uwarunkowań infrastrukturalnych z zakresu turystyki pozwala stwierdzić, które rodzaje infrastruktury zmniejszają predyspozycje gminy do rozwoju turystyki na jej obszarze. Na rysunku 4 przedstawiono wartości odchyłeń uwarunkowań cząstkowych od wartości średniej dla badanych gmin. Zgodnie ze wskazaniami literatury przedmiotu dokonano podziału na: bazę noclegową, bazę gastronomiczną, bazę uzdrowiskową oraz infrastrukturę turystyczną. Każde z tych uwarunkowań cząstkowych składa się z wielu cech ważonych z uwzględnieniem ich znaczenia dla rozwoju turystyki na górskich obszarach wiejskich.

Rysunek 4. Elementy wiodące i zapóźnione w turystycznym kierunku rozwoju analizowanych gmin

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie rysunku 4 można wskazać, że czynnikiem utrudniającym przyjęcie turystycznego kierunku rozwoju we wszystkich gminach, z wyjątkiem gminy Rajcza, jest stan bazy uzdrowiskowej.

Gminą najbardziej zapóźnioną w omawianym zakresie jest gmina Milówka. W niej, w celu pobudzenia ruchu turystycznego, wskazane są w pierwszej kolejności działania zmierzające do rozbudowy bazy noclegowej oraz urządzeń infrastruktury turystycznej.

W gminie Ujszoły wyraźnie na tle pozostałych gmin jest rozwinięta baza noclegowa. Gmina powinna więc w pierwszej kolejności podjąć działania zmierzające do budowy infrastruktury turystycznej oraz bazy gastronomicznej.

W gminie Węgierska Górka (podobnie w Jeleśni) są w pewnym stopniu rozbudowane urządzenia infrastruktury turystycznej, niemniej jednak hamulcami turystycznego kierunku gminy jest stan bazy noclegowej oraz gastronomicznej.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona w opracowaniu analiza posłużyła wskazaniu najistotniejszych uwarunkowań turystycznego kierunku rozwoju w górskich gminach wiejskich województwa śląskiego. W poszczególnych gminach, będących przedmiotem analizy, stan wyposażenia w różne rodzaje infrastruktury techniczno-ekonomicznej specjalnego przeznaczenia z zakresu turystyki jest czynnikiem utrudniającym przyjęcie przez daną gminę turystycznego kierunku rozwoju.

BIBLIOGRAFIA

- Chudy-Hyski D. *Uwarunkowania turystycznego kierunku rozwoju górskich obszarów wiejskich*. „Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich” 2006, nr 2, tom 2, Polska Akademia Nauk Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, s. 129–140.
- Majewski J., Lane B. *Turystyka wiejska i rozwój lokalny*. Fundacja Edukacja dla Demokracji, Warszawa 2003.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2005.

Dr Dorota Chudy-Hyski
Katedra Turystyki
Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa w Katowicach
ul. Harcerzy Września 3, 40-659 Katowice-Piotrowice

Recenzent: *Prof. dr hab. Władysława Stola*